

Голуб Володимир,
к. біол. н., доцент кафедри теорії початкового навчання
Кукурудза Інна,
студентка 262 групи факультету початкової освіти
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

КРЕАТИВНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Сучасний стан економічного та соціально-політичного розвитку України зумовлює потребу в людях, які вміють мислити творчо і можуть приймати сміливі, нестандартні рішення. До останнього часу в сучасній українській школі використовувалися переважно застарілі підходи до отримання знань учнями, при яких навчання зводилося до репродуктивного засвоєння знань, механічного наслідування прийомів діяльності та розв'язування однотипних завдань, що не сприяло розвитку в учнів бажання вчитися. При такому навчанні учні часто втрачають радість відкриття і поступово позбавляються здатності до творчості.

Мета освіти полягає у всебічному розвитку людини, її талантів, інтелектуальних і творчих здібностей, необхідних для успішної самореалізації [6].

Стратегічним завданням початкової школи є створення умов для повноцінного, всебічного, цілісного розвитку дитини та її самоактуалізації з урахуванням законів розвитку дітей 6–10 років.

Зміни у філософії освіти здійснюються на основі чинного Державного стандарту чотирирічної початкової школи, яким передбачено сформувати особистість, яка бажає і вміє вчитися самостійно, яка сприймає інформацію та вміє з нею працювати, осмислювати, сортувати, творчо мислити і творити [8; 9].

Креативність особистості, її схильність до нестандартного, творчого мислення, уміння продуктивно розв'язувати нелегкі, часто нестандартні проблеми у своєму власному житті, набуває особливого значення у сучасному світі. Креативність – це творча, новаторська діяльність, новітній термін, яким окреслюються «творчі здібності індивіда, що характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей і що входять в структуру обдарованості в якості незалежного чинника» [1].

Особливості розвитку сучасного постіндустріального інформаційного суспільства зумовлюють необхідність розвитку креативного мислення людини протягом усього активного її життя. Креативність повинна розвиватися на уроках з усіх навчальних предметів, починаючи з початкової школи. Особливо важлива роль у розвитку креативного мислення молодших школярів належить освітній галузі «Природознавство», навчальний матеріал якої має інтегрований зміст.

Аналіз навчальної програми [7] та навчальних підручників із природознавства для 1–4 класів [2; 3; 4; 5] свідчить про значні можливості

освітньої галузі у розвитку в учнів початкових класів креативного мислення. Це забезпечується завдяки змісту навчального матеріалу та рубрикам після кожної теми і розділу навчальних підручників.

Так, у підручнику природознавства для першого класу розвиток креативного мислення забезпечують рубрики «виконай завдання», «працюй у парі», «поміркуй і дай відповідь», «твої відкриття» та «виконай дослід» [2, с. 3].

Розвитку креативного мислення учнів першого класу сприяють відгадування загадок [2, с. 22, 30, 36, 39, 47, 50, 55, 71, 88, 93]. Якщо в учнів виникають труднощі, відповіді на загадки можна зашифрувати, наприклад, кріт – тірк, їжак – кажі, сонце – ечнос і т. д.

У темі «Світ живої природи» креативне мислення розвивають при вивченні рослин і тварин

У підручнику «Природознавство» для другого класу можливості для розвитку креативного мислення учнів мають рубрики «обговорюємо разом», «сторінка дослідника», «виконай завдання», «помірку і дай відповідь», «виконай дослід», «робота в групах» і «головна думка тексту» [3, с. 2].

Так само, як і у підручнику для першого класу, у підручнику другого класу є загадки, розгадування яких може забезпечити розвиток креативного мислення. Алгоритм дій учителя може бути таким самим, однак можна ускладнити розгадування загадок, розміщуючи букви у відповідях у довільному порядку, наприклад, ластівка – аквітсал і тівкалас, горобець – ьцеборог і бецьгоро.

Однак, якщо у підручнику для першого класу загадок є чотирнадцять [2], то у підручнику для другого класу їх лише сім [3].

Навчальний матеріал підручника для другого класу має значно більше можливостей для розвитку креативного мислення молодших школярів, що зумовлюється темами, зокрема, «Природа восени», «Природа влітку», «Природа навесні», «Природа влітку» і «Запитання до природи». У цих темах значний обсяг навчального часу відводиться вивченню рослин і тварин, особливостям їх життя і поведінки у різні пори року, тому творчі завдання і вправи на розвиток креативного мислення учнів можуть використовуватися практично на кожному уроці.

Підручник «Природознавство» для третього класу вміщує шість рубрик, зокрема «завдання в тексті», «робота в парі», «висновки», «практичне завдання», «дослідницький практикум» та «міні-проект» [4, с. 2]. У цьому підручнику вміщено сім тем: «Вода», «Повітря», «Гірські породи. Ґрунти», «Сонце – джерело енергії на Землі», «Рослини, тварини і їх середовища життя», «Людина та її організм», «Запитання до природи».

Креативне мислення учнів третього класу можна розвивати при вивченні кожної теми, оскільки назву кожної теми можна «закодувати». По-друге, матеріал про живу та неживу природу має багато можливостей для розвитку творчих здібностей дітей завдяки підбору відповідних завдань і вправ.

У навчальному матеріалі підручника «Природознавство» для четвертого класу найбільше можливостей для розвитку креативного мислення молодших школярів, оскільки із семи рубрик підручника «завдання в тексті», «робота в парі», «висновки», «практичне завдання», «проведи дослідження», «навчальний проект» і «творче завдання» остання рубрика прямо вказує на необхідність і можливість проведення такої роботи [5, с. 2].

Інтегрований зміст шести тем підручника «Вступ», «Всесвіт і Сонячна система», «План і карта», «Природа материків і океанів», «Природа України», «Тіла і речовини» також сприяє розвитку креативних здібностей учнів.

Широкі можливості для проведення роботи з розвитку креативних здібностей молодших школярів можна відшукати під час проведення інтегрованих уроків з природознавства і математики, природознавства і літературного читання, природознавства та української мови.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К., Ірпінь : ВТФ «Перун», 2007. – 1736 с.
2. Гільберг Т. Г. Природознавство : підруч. для загальноосвіт навч. закл. : 1-й кл. / Т. Г. Гільберг, Т. В. Сак. – К. : Генеза, 2012. – 112 с.
3. Гільберг Т. Г. Природознавство : підруч. для 2-го кл. загальноосвіт навч. закл. / Т. Г. Гільберг, Т. В. Сак. – К. : Генеза, 2012. – 160 с.
4. Гільберг Т. Г. Природознавство : підруч. для 3-го кл. загальноосвіт навч. закл. / Т. Г. Гільберг, Т. В. Сак. – К. : Генеза, 2014. – 176 с.
5. Гільберг Т. Г. Природознавство : підруч. для 4-го кл. загальноосвіт навч. закл. / Т. Г. Гільберг, Т. В. Сак. – К. : Генеза, 2015. – 176 с.
6. Закон України «Про освіту» / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38–39.
7. Програми середньої загальноосвітньої школи. 1–4 класи. – К. : Бліц, 2016. – 206 с.
8. Філософія: Підручник / Г. А. Заїченко, В. М. Сагатовський, І. І. Кальний та ін.; За ред. Г. А. Заїченко. – К. : Вища шк., 2015. – 455 с.
9. Філософія та історія креативної освіти : [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://yrok.at.ua/publ/filosofija_ta_istorija_kreativnoji_osviti/8-1-0-388.